

Otto Böhtlingk & Rudolph Roth: Sanskrit-Wörterbuch, Part 1, Petersburg 1855
— प्र *zurichten, ordnen*: प्र ब्रह्माणा नभोक्वा दन्हा मिथ्यामिरयत R.V.

8, 40, 5.

इर्य् (von इर्य्) adj. mit *Zurüstung* (für den heil. Dienst) beschäftigt: विश्वेषामिर्यवो देवानां वारुहः R.V. 10, 93, 3.

इरण = इरिण, इरिण, इरण RAMAN. zu AK. 3, 4, 59. ÇKDR.

इर्य् (anom. intens. von राध्), इर्यते; इर्यति NAIGH. 3, 5. zu gewinnen suchen: तमीशानसं इर्यत वानिनं पूतमत्यं न वानिनम् R.V. 1, 129, 2. inf. इर्ये ist wohl eher hierher als zu इरु zu ziehen und als eine verkürzte Form für इर्ये zu betrachten: यद्वा क्राणा इर्ये दत्तं सचत्तं कुतपः wenn die bereiteten (Tränke) dich zu gewinnen (dienen), die Wünsche auf dein Wollen einwirken R.V. 1, 134, 2.

इरमेदं (इरम्, acc. von इर = इड्, + मद) P. 3, 2, 37. Vop. 26, 60. adj. im *Trank schwelgend*, Beiw. Agni's, das auf ihn als Blitz und Apām-napāt bezogen werden kann, VS. 11, 76; vgl. ÇAT. Br. 6, 6, 3, 9. m. = मेधस्योतिस् *Leuchten der Wolken* P. 3, 2, 37, Sch. AK. 1, 1, 2, 11. H. 1101.

इरस्य, इरस्यति sich *gewalthätig benehmen, zürnen, übelgesinnt sein gegen* (dat.) gaṇa काण्डादि zu P. 3, 1, 27. मात्रं पूषन्नायुषा इरस्यः R.V. 7, 40, 6. यस्मा इरस्यसीडु नु 10, 86, 3. Desselben Ursprungs wie इरिन् und इर्य; vgl. lat. *ira, irasci* und das wohl aus इरस्य entstandene इर्य.

— अभि *Jmd übelwollen, zürnen*: अभि यो न इरस्यति R.V. 10, 174, 2.

इरस्यौ (von इरस्य्) f. das *Uebelwollen*: (मा माम्) इरस्यो दृग्धो भियसा नि गोरित् R.V. 5, 40, 7.

इरा (Nebenform von इडा) f. Up. 2, 29, 1 (trinkbare) *Flüssigkeit, Trunk, Labung* (bes. vom *Milchtrank*): इरा विश्वस्मै भुवनाय ज्ञायते यत्पर्जन्यः पृथिवी रेतुसावति R.V. 5, 83, 4 (kann auch zu 2. gezogen werden). पादः सेदिमवक्रामिरो ब्रह्मिहृत्विदन् AV. 4, 14, 10. नुत्, इरा, पर्वताः 9, 7, 12. neben कीलाल VS. 30, 11. इरा वक्तो घृतमुत्तमाणाः aus einem Liede ÂCV. GAṆJ. 2, 9. इरामस्मा द्योदनं पिन्वमाना KAUC. 62. ÇAT. Br. 6, 6, 3, 9. von einer fließenden Quelle: इरेव नोप दस्यति समुद्र इव ययो मूक्त AV. 3, 29, 6. इरेव धन्वनि जज्ञास ते विषम् 5, 13, 1. ein *अन्ननाम* nach NAIGH. 2, 7. — 2) *Erquickung, Genuss, Wohlbehagen*: कुरीषिषो पालवतो स्वधामिरो च नो गूक् AV. 19, 31, 3. इरा (wohl falsch betont) पुंश्रुली हसौ मागधः 15, 2, 3. ÇAT. Br. 7, 2, 2. इरा पुष्टिः प्रजातिः AIT. Br. 8, 7. KAUSH. Up. in Ind. St. 1, 401. — 3) N. pr. eine Apsaras MBh. 2, 393. eine Tochter Daksha's und Gemahlin Kaçjapa's, Mutter der Pflanzen, 456. HARIV. 170. 233. 12448. — Die Lexicogrr. geben folg. Bedeut.: a) *Wasser* Up. 2, 29. AK. 3, 4, 178. TRIK. 1, 2, 10. H. an. 2, 395. Ç. 163. MED. r. 9. — b) *berauschendes Getränk* Up. AK. 2, 10, 40. 3, 4, 178. H. 902. H. an. MED. — c) *Erde* AK. 3, 4, 178. H. an. MED. — d) *Rede* diess. — e) *Sarasvatī* ÇABDAR. im ÇKDR. — Vgl. इडा, अनिर und अनिरा.

इरानीर (इ° + ती°) adj. deren *Milch Sättigung, Behagen ist*: पृष्वदीरानीरा स्वधाप्राणा मूलीकुका । वशा पर्जन्यपत्नी AV. 10, 10, 6.

इराचर (इ° + च) n. *Hagel* TRIK. 1, 1, 83. H. Ç. 28 hat st. dessen इराचर. Als adj. nach ÇKDR. im *Wasser* oder *auf der Erde lebend*.

इराज (इ° + ज) m. ein Bein. Kāma's (wassergeboren) HĀLAJ. im ÇKDR.

इरामुख (इ° + मु°) n. N. der Asura-Stadt unter dem Meru SĀJ. zu ÇAT. Br. 1, 4, 1, 34.

इराम्बर n. s. u. इराचर.

इरावत् (von इरा) 1) adj. a) *Trunk —, Labung während; sättigend, erquickend* NAIGH. 1, 13. (वाचम्) इरावतो पर्जन्यश्चित्रा वदति विषीमतीम् R.V. 5, 63, 6. धेनुवः 69, 2. इरावतो धेनुमती हि भूतम् (रोदसी) 7, 99, 3. AV. 8, 10, 11, 24. गङ्गा MBh. 13, 1853. mit *Proviant versehen*, von einem Schiffe AIT. Br. 7, 13. KAUC. 20. — b) *genussreich, behaglich*: यामिष्टं वर्तिरश्चिनाविरावत् R.V. 7, 40, 5. 67, 10. मूनतावतः सुगा इरावतो रुसामुद्राः (गूहाः) AV. 7, 60, 6. — 2) m. N. pr. eines Sohnes von Arġuna VP. 460. Nach Wils. m.: *Ocean; Wolke; König*. — 3) f. °ती a) N. einer Pflanze, वटपत्रीवृत्तः । पाषाणभेदी विशेषः । RĀĠAN. im ÇKDR. — b) N. pr. die Gemahlin eines Rudra BhāG. P. in VP. 39, N. 4. die Tochter des Nāga Suçravas RĀĠA-TAR. 1, 218. — c) N. pr. eines Flusses MBh. 2, 372, 3, 492. 8, 2040. HARIV. 9140. VP. 181. LIA. I, 44, N. 2. 99. — Vgl. ऐरावत, ऐरावती, सैरावत.

इरिका f. N. einer Pflanze P. 8, 4, 6. VArtt. 2. इरिकावन n. N. pr. ebend. und gaṇa तुभादि zu P. 8, 4, 39.

इरिण (verwandt mit इरा) n. Up. 2, 52. 1) *Rinnsal; Bach, Quelle*: यथा गौरा श्रया कृतं तृष्यन्नेत्येवैरिणम् R.V. 8, 4, 3. पातं गौराविवेरिणे 76, 1, 4. 1, 186, 9. — 2) *jeder Einschnitt, Vertiefung, Grube im Boden*: वदन्तु पृश्निवाक्चो मण्डूका इरिणानु AV. 4, 13, 12. स्वकृतं इरिणं बुक्कति प्रदरे वा TS. 3, 4, 8, 5. 2, 5, 1, 3. 5, 2, 4, 3. ÇAT. Br. 5, 2, 2, 3. 7, 2, 1, 8. KĀTA. ÇR. 15, 1, 10. — 3) *zerrissenes, unfruchtbares Land* überh. Up. 2, 52. AĠAJA im ÇKDR. ÂCV. GAṆJ. 1, 5. KAUC. 47. यवेरिणे वीजमुत्त्वा न वता लभते फालम् M. 3, 142. न वेनामिरिणे वपेत् (विद्याम्) 2, 113. 4, 120. JĀĠĀ. 1, 151. इरिणे निर्जले देशे MBh. 3, 12449. *salzhaltiges Land* H. 939. AĠAJA im ÇKDR. LIA. I, 103, N. 2. — Vgl. इरिण.

इरिण्ये (von इरिण) adj. zu *ödem Lande gehörig* VS. 16, 43.

इरिन् adj. *gewaltig, gewalthätig*: न येषामिरो सधस्य इष्टं आ in deren Heimath kein *Zwingherr* gebietet R.V. 5, 87, 3. Der Sinn weist auf Verwandtschaft mit इन; die Betonung anomal wie bei सैरिन्. Vgl. auch इरस्य und इर्य.

इरिमेद m. N. einer Pflanze, = अरिमेद ÇABDAR. und RĀĠAN. im ÇKDR.

इरिम्बिठि m. N. pr. eines Mannes aus dem Kāṇva-Geschlecht, Verfassers von R.V. 8, 5 — 7. RV. ANUKR. — Vgl. शिरिम्बिठ.

इरिविह्ला f. ein bes. *Ausschlag am Kopf* SUÇR. 2, 118, 2. WHITE 413.

इरिवेह्लिका f. dass.: पिडकामुत्तमाङ्गस्यो वृत्तामुग्ररुजाश्वराम् । सर्वात्मिका सर्वलिङ्गा ज्ञानीयादिरिवेह्लिकाम् ॥ इति निदानम् । ÇKDR.

इरेश (इरा + ईश) m. ein Bein. Vishṇu's ÇABDAR. im ÇKDR. Ausserdem: *König, Vagari* (Brahman?) und Varuṇa ohne Angabe einer Autorität.

इरल gaṇa श्रूपादि zu P. 5, 1, 4. Davon adj. इरलीय und इरल्य ebend. इर्य्, इर्यति und इर्यति = इरस्य gaṇa काण्डादि zu P. 3, 1, 27.

इर्ये adj. *rührig, kräftig, energisch*: रातो R.V. 5, 58, 4. गोपाः 7, 13, 3. 8, 41, 4. AV. 3, 8, 4. 12, 3, 11; daher auch von Pūshan R.V. 6, 54, 8 und in demselben Sinne von den AÇVIN: इर्येव पुष्टौ 10, 106, 4. — Vgl. इरस्य und इरिन्.

इर्यारु m. f. N. einer essbaren Gurke, *Cucumis utilisissimus* Roxb., AK. 2, 4, 5, 21. HĀA. 126. Varianten: इर्यारु, उर्यारु, उर्यारु.